

Voortgangsrapportage Commissie kunst & erfgoed – jaar 2021

Inleiding

Ondanks het feit dat de OU een relatief jonge universiteit is, zeker in vergelijking met Leiden (1575) of Groningen (1614), heeft ze een zeer interessante aanloop en ontwikkeling en een boeiend academisch erfgoed. Sinds ruim tien jaar groeit binnen de OU zowel het enthousiasme voor- als de daadwerkelijke activiteit op het gebied van de kunst en het erfgoed van de OU. Nadat er in 2013 een ruimte beschikbaar kwam die als erfgoeddepot ging dienen, is er allerlei historisch materiaal verzameld en werd op verschillende momenten

Foto: het OU-museum/depot

(bijvoorbeeld bij een lustrum)

aandacht aan de geschiedenis geschonken. Deze aanloop (in notendop) resulteerde in de aanstelling van een conservator kunst & erfgoed voor 0,2 fte in september 2020 bij de afdeling academische zaken.

Dat de Commissie succesvol is in het onder de aandacht brengen van de tot nu toe bijeengebrachte erfgoedcollectie, blijkt uit het feit dat steeds meer medewerkers de conservator en de Commissie weten te vinden. Zo worden nog steeds spullen (artefacten) afgeleverd bij het depot, wordt gevraagd naar de uitleen daarvan voor aankleding van het afscheid van een medewerker of willen medewerkers stukken raadplegen.

Samenstelling Commissie

De leden van de Commissie zijn afkomstig uit verschillende gelederen van de OU. De Commissie bestaat momenteel uit: Lucie Bastiaens (conservator kunst & erfgoed, secretaris), Katrine Bengtsson (Pure coördinator), Frans Bogaert (oud-medewerker), Pieter de Bruijn (UD Cultuureducatie/Cultureel Erfgoed), Miranda de Kort (woordvoerder), Vivian Rempelberg (grafisch ontwerper) en Jeroen Winkels (voorzitter). De Commissie komt vier keer per jaar bijeen om lopende zaken en toekomstige plannen te bespreken. In deze overleggen stelt de conservator de leden op de hoogte van haar werkzaamheden en worden deze geëvalueerd, plannen gemaakt, prioriteiten opgesteld en taken verdeeld. De Commissie fungeert dus als klankbordgroep voor de conservator, maar ook als (mede) uitvoerend orgaan. De Commissie is voornemens om de banden met oud-medewerkers aan te halen, niet alleen als doelgroep maar tevens om hen uit te nodigen een bijdrage te leveren aan het beheer van ons erfgoed – denk aan het beschrijven en dateren van artefacten of beeldmateriaal.

Foto: huidige expositie met thema onderwijsontwikkeling

Permanente en wisselende exposities

Eén van de speerpunten van de Commissie in het afgelopen jaar was het faciliteren van een vaste, centraal gelegen locatie op de OU-campus voor wisselexposities. De begane grond in Pretoria kreeg al snel de voorkeur. In goede afstemming met alle betrokken partijen (waaronder het studiecentrum) is overeengekomen een 'expositie-hoek' in te richten naast de ingang van het studiecentrum. Hierdoor springt de

expositie al snel in het oog van bezoekers van het studiecentrum of zij die een academische zitting bijwonen. Inmiddels beschikt de Commissie over zowel 'oude' als nieuw aangeschafte vitrines. Op dit moment loopt in Pretoria de eerste expositie over onderwijsontwikkeling, waarvoor het vertrek (per november 2021) van medewerker van het eerste uur, dr. Kathleen Schlusmans, mede de aanleiding vormde.

Verder staan, verspreid over de OU-campus, diverse vitrines waarin onderdelen van ons erfgoed thematisch worden tentoongesteld, zoals in het Pretoria-gebouw waarin de fraai ontworpen kokers voor de doctoraatbullen worden getoond.

Vernieuwde pagina Geschiedenis op OU-web

Erfgoed en geschiedenis zijn onmiskenbaar met elkaar verweven. De Commissie heeft geconstateerd dat de pagina 'Geschiedenis' op de website van de OU slechts zeer beknopt inging op onze ontstaansgeschiedenis. En dat terwijl andere universiteiten op zo'n pagina vaak zelfbewust uitpakken over hun ontstaan (identiteit) en hun erfgoed publiekelijk uitdragen. Onlangs is er een forse uitbreiding van deze geschiedenissectie gelanceerd waarbij, geïllustreerd met een tijdslijn, het ontstaan en de ontwikkeling van de OU worden beschreven, ondersteund

En toen was er een nieuwe universiteit.

> Over ons

- Missie en strategie
- Open science
- Diversiteit en inclusie
- Feiten en cijfers
- Rankings
- Jaarverslagen
- Begroting
- > Geschiedenis
- Ontstaan OU-tijdlijn
- Commissie kunst & erfgoed
- Naslag geschiedenis OU
- Bestuur en organisatie
- Faculteiten
- Promoties en oraties
- Samenwerken
- Evenementen
- Werken bij de OU
- Regelingen en procedures
- Klachten en geschillen
- Disclaimer

En toen was er een nieuwe universiteit

De Open Universiteit (OU) zag in 1984 het licht. Gedurende de daarop volgende vier decennia is het zogeheten afstandsonderwijs van deze universiteit tot volle wasdom gekomen. Daarmee neemt ook deze universiteit een plaats in binnen het nationale onderwijslandschap. Maar ook nog eens een vooruitgangspolitiske debat van zo'n vijftien jaar mag je zelfs spreken over een halve eeuw onderwijsgeschiedenis.

Zo brak in 1965 een minister al over 'levenlang leren'. Vervolgens deden in 1971 en 1972 de termen 'tweede kans' en 'tweede weg' opgeld in het politieke debat en werd er gesproken over een 'open universiteit'. In 1979 koos de politiek definitief voor de oprichting van een open universiteit. Deze universiteit zou niet alleen breed toegankelijk zijn, maar tevens een bijdrage leveren aan de vernieuwing van het onderwijs. In november van datzelfde jaar reeds bereikt een consequent volgendoud loodj door de Provincie Limburg in de gunning van de OU aan de toenmalige Dostelijke Mijnszreek, die zwaar getroffen was door de mijnsluitingen.

De officiële opening van de Open Universiteit vond plaats op 26 september 1984 door koningin Beatrix. Vele tienduizenden studenten vonden sindsdien hun weg naar deze universiteit, netj voor het volgen van een of meer cursussen, netj als student met de ambitie een academische graa te behalen.

Foto: Eerste werkdag OU, oktober 1981, Villa Zomerweelde. Bron: Fotoarchief OU

Foto: vernieuwde pagina Geschiedenis op ou.nl

met foto's en filmfragmenten uit het depot. Ook is er informatie over de Commissie te vinden en een overzicht van naslagwerken over de geschiedenis van de OU. Op deze pagina zal tevens verwezen gaan worden naar een digitale versie van de eerder genoemde expositie. Deze online weergave van historische aspecten van de OU sluit goed aan op de ambities van de OU als digitale universiteit. Het streven van de Commissie is om deze online initiatieven de opmaat te laten zijn van een online platform over het erfgoed (werktitel: Virtueel Museum). Enkele andere Nederlandse universiteiten beschikken al over een dergelijk 'geheugenplatform' (zie: www.ou.nl/geschiedenis)

Catalogisering kunst- en erfgoedcollectie

Een eerste verkenning op het gebied van kunst van, en aanwezig binnen de OU, heeft uitgewezen dat hier geen actueel overzicht van bestaat. De Commissie heeft het maken van een inventarisatie hiervan op haar prioriteitenlijst gezet. Momenteel wordt onderzocht in welke vorm dit het beste kan worden aangepakt. Wellicht kan hier een stageopdracht van gemaakt worden. Er zijn al contacten met de faculteit Cultuurwetenschappen om dit verder uit te werken. Van alle in het depot aanwezige documenten, periodieken en objecten over de OU-historie (vanaf de jaren '80), is door Frans Bogaert (vlak voor zijn pensionering) een catalogus aangelegd die als bruikbaar overzicht dienst doet en steeds wordt gecombineerd. Door de vele afgiftes bij het depot zijn tevens lacunes in de collectie opgevuld. In het bijzonder is dat al voor een overgroot deel gelukt voor de uitgaves van de *Modulair* en de *Werkwijzer* (OU tijdschriften die in respectievelijk 1985 en 1987 zijn opgericht).

Evaluatie van beleid en uitvoering

In iedere vergadering laat de Commissie haar licht schijnen op de korte- en lange termijnplannen. Zo concludeert de Commissie dat er een duidelijkere visie nodig is op het beheer en behoud van de collectie in de vorm van een erfgoedbeleidsplan. Daarin moet antwoord worden gegeven op vragen als:

- welke criteria hanteren we voor het bewaren/afstoten van erfgoedobjecten?
 - hoe bewaren/conserveren we de (papier) collectie zo goed mogelijk?
 - hoe kunnen we de collectie zichtbaarder en toegankelijker maken?
 - in welke mate kunnen we (en zouden we moeten) gebruikmaken van digitaliseringsmogelijkheden?
- Uiteraard raakt deze vraag aan de (bestuurlijke) OU-brede vraag naar het digitaal bewaren van 'objecten' uit het ons voorliggende 'digitale tijdperk' en wat daaraan vervolgens 'onttrokken' zou moeten worden (ook) als erfgoed.

Aansluiting met erfgoed van ankerplaats Heerlen

De OU heeft onmiskenbaar een band met de stad Heerlen, om te beginnen als aantrekkelijke werkgever (voor academici). Heerlen is ook de vestigingsplaats van de OU. Nog verder terugkijkend is de toenmalige (politieke) gunning van de OU aan Heerlen één van de herstructureringsmaatregelen geweest om stad en regio erbovenop te helpen na de sluiting van de mijnen. Met het zich economisch en cultuurhistorisch herwinnen is Heerlen/Parkstad tot op de dag van vandaag ambitieus bezig, meer specifiek ook met haar erfgoed. Denk hierbij aan exposities in Schunck*, de geplande uitbreiding van het Mijnmuseum, lokale erfgoedplatforms, het Maankwartier (met referenties aan het mijnverleden), Rijkckheit, en meerdere studies, vaak in fraaie boekvorm, over de geschiedenis en bijzondere architectuur van het ooit zo bloeiende Heerlen. De Commissie constateert dat er onder erfgoedinstanties in de regio relatief weinig kennis is van de OU en haar ontstaansgeschiedenis. Vanuit het gedeelde verleden liggen hier kansen voor meer samenwerking. Van het delen van ervaringen met de Kunst- en erfgoedcommissie van de Universiteit Maastricht en het aansluiting zoeken bij het nationale discours over het belang van onderwijserfgoed, binnen de Stichting Academisch Erfgoed (SAE), zullen naar verwachting ook positieve effecten uitgaan op de zichtbaarheid van de OU en haar geschiedenis.

Foto: Vlag 'Heerlen universiteitsstad' bij Maankwartier

Foto: Een uitgave van de Modulair in slechte staat

Bewaren/conserveren kwetsbare onderdelen

De Commissie heeft in 2021 geconstateerd dat een aantal documenten in de collectie er slecht aan toe is. Naast stukken uit de kwartiermakersperiode geldt dat met name voor het periodiek *Modulair* dat door het soort papier letterlijk begint te verbrokkelen. Nadat het voorstel tot digitalisering van alle papieren *Modulair*-edities in 2021 door het College van bestuur is gehonoreerd, is deze opdracht onlangs gerealiseerd door OASIS. Daarmee is tevens de mogelijkheid gecreëerd tot het blijvend kunnen raadplegen van het *Modulair*-archief als een informatierijke bron voor bijvoorbeeld onderzoekers. Er wordt nu door de Commissie onderzocht hoe dit archief online voor iedereen toegankelijk te maken is. Daarnaast vindt de Commissie het belangrijk om herinneringen van (oud-)medewerkers die niet in officiële documenten te vinden zijn te 'bewaren'.

Een gangbare methode hiervoor in historisch onderzoek is *oral history*. De Commissie ambieert een *oral history* project te starten, eventueel in de vorm van een stageopdracht. Mogelijkheden hiertoe zullen met de faculteit Cultuurwetenschappen worden besproken.

Nabij-toekomstige plannen

Afsluitend en onder verwijzing naar het onderdeel 'Evaluatie' hiervoor noemt de Commissie kort een aantal plannen/voornemens voor het lopende jaar 2022 (en volgende jaren):

- Opstellen van een erfgoedbeleidsplan;
- Inventarisatie maken van de kunst;
- De tijdlijn op de 'geschiedenispagina' (www.ou.nl/ontstaan-ou-tijdlijn) aanvullen;
- Een digitale variant van de huidige wisselexpositie tot stand brengen;
- Ontwikkelen van een volgende wisselexpositie.

Heerlen, maart 2022